

کتابخانه انطباقی

نقش همه شمولی در شکل گیری طراحی

گت هلمز

www.ketab.ir

ترجمه

مانی ستارزاد-کیانا اعتمادی-محمد کمرروستا

Holmes, Kat کت هولمز، کت

کز انطباقی: نقش همه‌شمولی در شکل‌گیری طراحی / کت هلمز؛ ترجمهٔ مانی ستارزاد، کیانا اعتمادی، محمد کمروستا.

مشهد: کتابکده کسری، ۱۴۰۲.

۱۸۴ ص: مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۶۲-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Mismatch : how inclusion shapes design, 2018.

عنوان دیگر: نقش همه‌شمولی در شکل‌گیری طراحی.

موضوع: طراحی — جنبه‌های انسان‌شناسی Design -- Anthropological aspects

موضوع: یکپارچگی اجتماعی Social Integration

موضوع: کناره‌گزینی اجتماعی Marginality, Social

شناسه افزوده: ستارزاد، مانی، ۱۳۶۹- مترجم

شناسه افزوده: اعتمادی، کیانا، ۱۳۷۲- مترجم

شناسه افزوده: کمروستا، محمد، ۱۳۶۸- مترجم

ردمبندی کنگره: NK1۵۲۰

ردمبندی دیویی: ۷۴۵/۴

شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۵۰۸۰۱

طراحی، فناوری، کسب‌وکار، زندگی: ۱

کز انطباقی

نقش همه‌شمولی در شکل‌گیری طراحی

نویسنده: کت هلمز

مترجمان: مانی ستارزاد

کیانا اعتمادی

محمد کمروستا

آماده‌سازی پیش از انتشار: محدثه اعزازی

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۶۲-۶

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی: مشهد فلسطین ۱۴ پلاک ۱۰ تلفن: ۰۵۱ ۳۷۶۷۰۰۱۹

وبسایت و فروشگاه اینترنتی: www.kasrapublishing.ir

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات کتابکده کسری محفوظ است. هرگونه تصویربرداری و تکثیر اعم از نسخهٔ کاغذی و دیجیتال و... از تمام یا بخشی از کتاب ممنوع و موجب پیگرد قانونی است.

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۵	قدردانی
۱۹	۱ خوش آمدید: کژانطباقی‌ها برایمان تناسب‌شکن اند
۳۷	۲ تضمن و تطرید: بازی‌هایی که انجام می‌دهیم
۴۹	۳ چرخه محرومیت: وقت ترک عادات فرارسیده است
۶۵	۴ طراحان همه شمول: مهارت‌سازی برای تشخیص و رفع کژانطباقی‌ها
۸۹	۵ «با» و «برای»: نحوه ساختن و برجیدن نسل‌های محرومیت
۱۰۷	۶ تطبیق: نحوه برطرف‌سازی کژانطباقی‌ها توسط کارشناسان حوزه محرومیت
۱۲۳	۷ هیچ چیزی نیست که بتوان «متعارف‌ش» خواند: آزمایش فرضیاتمان از انسان‌ها
۱۴۹	۸ قصه‌های عاشقانه: همه شمولی چطور به نتایج نوآورانه می‌انجامد
۱۶۷	۹ همه شمولی همان طراحی آینده است: علت اهمیت همه شمولی
۱۸۱	مطالعات پیشنهادی

پیشگفتار

محیط، محیط همه است و جهان، جهان همه. اینکه یک محیط چطور به محیطی مناسب برای همه تبدیل می‌شود، موضوعی است گسترده که در این مجلد تحت چارچوب «فهوم همه‌شمولی» روشن می‌گردد. مضمون لیبرالیستی همه‌شمولی چنین است: «چندگانگی و تعدد فرهنگی و نژادی و جنسیتی و ظاهری و... و همین‌طور آزادی معقول تک‌تک این‌ها، بنیادی‌تر از یگانگی و ارجحیت جمع‌گرایانه اجتماعی است» و «[...] هر بار که «من» فدای «ما» می‌شود و همین‌طور یک شخص به نام ما سخن می‌گوید، آزادی کمی بیشتر می‌شکند و سر به تباهی می‌گذارد». این قضیه‌ای کاملاً اخلاقی است که فقدان زمینه‌هایش در فرهنگ و اجتماع یک کشور، تأثیر کلانی بر اضمحلالش می‌گذارد. تحمیل هر نوع محرومیت علیه هر قشری از جامعه (معضلی که مستقیماً زاده فرهنگ و تاروپود هر جامعه است؛ مثلاً معضل شایع عدم احترام به نیازهای اقشار دارای معلولیت جامعه توسط خود شهروندان و همین‌طور مراجع اجرایی و قانونی)، اخلاق و آزادی را به مرور از آن قشر مقهور نیز سلب می‌نماید و موج این بی‌اخلاقی رفته‌رفته مهیب‌تر می‌شود و نهایتاً همه جامعه را با خود غرق می‌کند.

در رابطه با موضوع «عموم و شمول»، ایمانوئل کانت معتقد بود که توجیه نهایی برای تأسیس جامعه‌ای مرکب از شهروندان آزاد باید ماهیت اخلاقی داشته باشد.

«اصل عام عدالت» وی مصداق بارز چنین باوری است که معتقد است:

فقط آن‌گونه تنظیمات و ترتیبات مدنی، عادلانه یا (بحق) اند که حداکثر آزادی را یکسان برای همه ممکن سازند. یعنی به شیوه‌ای رفتار کن که گزینه‌های تو با بیشترین مقدار آزادی برونی برای همه کس وفق دهد.^۲

در حوزه مباحث شهری، چه زیبا و مختصر گفته اُسکار گراور^۳ که: «شهر من، شهر تو، یک شهر. فضاهای شهری، تجلی غایی دموکراسی اند؛ لذا به آن‌ها باید آزادی بیشتری برای همگان و در نتیجه برای اجرای قوانین تزریق گردد».

امروزه معمولاً به خاطر تسلط دیدگاه‌های مینیمالیستی و خشک و کمی رایانه‌ای در همه حوزه‌های طراحی، اندیشه‌ها و نظریات و اقدامات مربوطه آن قدری ساده‌سازی می‌شوند که چیزی جز شعار از آن‌ها باقی نمی‌ماند. شاید چنین گرایش‌هایی به ظاهر جذاب باشند، ولی اثرات مخرب فراوانی را در جامعه بر جای می‌گذارند و نیازهای بنیادین مردم را دچار بساطت می‌کنند. بنابراین هر رشته‌ای که با «طراحی» سروکار داشته و دنباله‌رو چنین گرایشی باشد، نیازهای اقلیت‌های جامعه را نادیده می‌گیرد؛ خردگرایی‌ای که جز هیولا چیزی نمی‌راند، زمینه‌های معنادار و پُراحساس را نابود می‌کند و بذر انهدام را در وجه‌به‌وجه جامعه می‌کارد. در این موارد، مردم به جای اینکه بخش مؤثری از راه‌حل باشند، به بخش جدایی‌ناپذیری از مشکل تبدیل می‌شوند. در حقیقت در چنین شرایطی، مردم تبدیل به عناصری منفعل، زیاده‌خواه، غیرمسئول، مشارکت‌گریز و فرصت‌طلب می‌شوند.

در ارتباط با موضوع طراحی همه‌شمول، تنها چیزی که باید بدان آگاه باشیم این است که دانسته‌های اندکی داریم و نمی‌توانیم صلاح همه را بدانیم. برخلاف دیدگاه‌های کمی و کمینه، «کمتر هرگز بیشتر نیست»؛ کمتر همیشه کمتر است و رفته‌رفته کمتر هم می‌شود؛ نکته اساسی دقیقاً همین است. ما حتی تعریف درستی

1- Universal principle of justice

۲- برگرفته از کتاب اخلاق در فلسفه کانت، نوشته راجر سالیوان و ترجمه عزت‌الله فولادوند، نشر طرح نو، م. -
 ۳- Oscar Grauer، پروفیسور رشته طراحی شهری، م. -

از همه شمولی نیز نداریم و البته از شرایطی به شرایط دیگر و جامعه‌ای به جامعه دیگر این تعریف متفاوت است. مثلاً در جایی همه شمولی به لحاظ تغییرات اقلیمی مدنظر است و در جایی دیگر در شهرسازی از منظر ابعاد اجتماعی اقتصادی یا مسائل مهاجرتی یا ناتوانی‌های جسمی یا آموزش و پرورش یا غیره. همان طور که مؤلف مجلد حاضر نیز بدان تأکید دارد، طراحی «با» همیشه بر طراحی «برای» ارجح است و سودمندتر واقع می‌شود؛ زیرا از این طریق ذی‌نفعان قادر می‌شوند در روند طراحی حضور فعال داشته باشند. ما متخصص هستیم، ولی همه چیزدان نیستیم. لذا در اینجا یکی از مهم‌ترین مسائلی که ارتباط نظری و عملی نزدیکی با حوزه همه‌شمولی دارد، مفهوم دموکراسی است. امروزه یکی از مطرح‌ترین گرایش‌ها در حوزه طراحی، طراحی دموکراتیک است که می‌تواند به حد زیادی به احقاق حقوق اقلیت‌ها و اقشار مغفول در هر زمینه کمک کند. پس در واقع، به طور کلی، همیشه باید سوگیری دموکراتیکی نسبت به قضایا داشته باشیم و از آنجایی که دموکراسی برخلاف تعاریف عمدتاً غلطش (داشتن حق رأی، حکومت ملت، دولت ملت و...) به معنای خنثی‌سازی زور بدون خشونت و حفظ حقوق اقلیت‌هاست، پس دغدغه اصلی ما بایستی رسیدگی به نیازهای اقلیت‌های جامعه‌مان باشد، آن هم با مشارکت مستقیم خودشان.

نتیجه اینکه یکی از راه‌های این رسیدگی همان طراحی مشارکتی «با» مردم است. مشارکت کسانی که از طرح‌هایمان بهره خواهند برد (حال یا قشر دارای معلولیت جامعه، افراد مسن، کودکان یا هر قشر دیگری) باعث ارتقای جوانب دموکراتیک طرح خواهد شد و همین ارتقا افراد متفرق و غیرهمسورا به سوی یک وحدت هم‌افزا و سازنده هدایت خواهد کرد. از این رو، استقرار و ادامه حیات غیردموکراتیک همه حوزه‌های طراحی، از نظر اخلاقی، بزرگ‌ترین آفت برای توسعه‌های همه‌شمول است. پیرو گفته‌های کانت: «مجال مشارکت در امور همگانی به خوبی می‌تواند جنبه اخلاقی بگیرد. این مجال موجب می‌شود تا مردم بپرسند چه چیز خیر و سعادت عموم را برمی‌آورد و فقط در اندیشه منافع خویش نباشند. دید مردم

گسترش می‌یابد و آن‌ها مهیا می‌شوند به خاطر دیگران فداکاری کنند^۱.

به عنوان سخن نهایی، اگر بر دموکراسی و مشارکت واقعی مردم در حوزه‌های طراحی ارج نهاده شود، آن‌گاه می‌توان انتظار داشت که نیل به تصمیم‌گیری‌های صحیح‌تر و اجرای موفقیت‌آمیزترِ طرح‌ها نیز حتمی‌تر شود. اصل اساسی در مبحث طراحانه این است که نگذاریم امیال و تعصبات شخصی تلخمان موجب تعصیب شرایط زندگی هموعانمان بشود و فراموش نکنیم که: «سرشت تلخ بشر هرگز میوه‌ای شیرین به بار نمی‌آورد»^۲.

م. ستارزاد
زمستان ۱۴۰۰

www.ketab.ir

۱- بنگرید به صفحه ۱۳۵ از کتاب *اندیشه توکویل*، نوشته لری سیدنتاپ و ترجمه حسن کامشاد؛ چاپ اول، ویراست دوم، انتشارات فرهنگ جاوید. - م.
۲- برگرفته از کتاب *سرشت تلخ بشر؛ جستارهایی در تاریخ اندیشه‌ها*، نوشته آیزایا برلین و ترجمه لیل سازگار، انتشارات ققنوس. - م.